

זמנים לשבת קודש

הקלחת הנרות	6.04
חצות היום והלילה	12.32
עלות השחר	4.55
נץ החמה	6.22
סוף זמן קרי"ש	8.14 - כ"ב
סוף זמן תפילה	10.28
שקיעת החמה	6.43
מוצאי שבת	7.55

פסקי אבות פרק ה' - ו'

דמותה לתמר

נרצח כ"ב - שנה ה' - נצבים - ראש השנה תשס"ה

ידיד יחי

התאחדות אברכים "ויואל משה" ד' סאטמאר

נתיסד ע"י כ"ק מורן רביה"ק ז"ע
בנשיאות כ"ק מורן רבינו שלום א'
בעה"ק ירושלים הנכבא

מגיד תעלומה

לגלוג אנשי פורטוגאל

וקראת אתכם הרעה וגו'. הרעה קורא אתכם. כמו שאירע בפורטוגאל שהכריז המלך, שכל מי שאינו עובד לאלהיו ישראל באש, והיו מקצת בני ישראל שואלים היכן בית השריפה, ומוליכין בניהם ונשותיהם בתופים ובמחולות, בשמחה, ומשליכין עצמם לבית השריפה, למה הרעה קורא אתכם? והיה זה, לפי שחללו השם שמים בזמן השופטים, שנאמר ויעבדו את האלילים ואת הבעלים ואת העשתרות ובאו בגלגול. וקדשו שם שמים בפרהסיא, והם משליכים עצמם באש שגור עליהם גלות והולכים לפורטוגאל. (שפת כחן)

שני הפכיים

גפרית ומלח שרפה כל ארצה. מה ענין מלח לגפרית אלא אין לך דבר עומד בפני האש יותר ממלח ואין לך דבר כלה על יד אש יותר מגפרית ולומר לך אם קיימו את התורה היו עומדים לפני כמלח זה שאין האש אוכלתו. עכשיו שלא קיימה האש שהתורה יוצאת ממנו תאכלם כגפרית זה שהאש אוכלתו. ומלח. כדכתיב ותהי נציב מלח. (רבינו בחיי)

על ארבעה לא אשיבנו

ושבת עד ה' אלקיך. וכתיב ושב ה' אלקיך את שבותך ורחמך וגו', כל כך למה, כדא"ר יוחנן, גדולה תשובה שמקרבת את הגאולה, שנאמר, ובא לציון גואל, מה טעם משום ולשבי פשע ביעקב וכו' מענין גדולה תשובה כדא"ר התם, ועוד תני ר' יוסי בר' יהודה אומר עובר עבירה פעם ראשונה מוחלין לו כו' רביעית אין מוחלין לו שנאמר כה אמר ה' על שלשה פשעי ישראל ועל ארבעה לא אשיבנו והטעם שמעתי מרמ"ל לפי שיש לו שלש מחיצות לפני הקב"ה ראשונה רעש ואחר הרעש אש ואחר האש רוח ואחר הרוח קול דממה דקה ששם שכנינו של הב"ה ובכל מחיצה יש לה מלאכים וכאשר יחטא הראשון בא למחיצה הראשונה הן מעכבין אותו ואין מניחין אותו לעבור ונמחול וכן השלישי נמחל במחיצה שלישית וכשאדם חוטא רביעית שבא לפני הקב"ה עד מחיצתו אינו נמחל, זה"ש הוי המכעיסים אותי על פני הוי שמכעיסין כמה פעמים עד שבא פשעם לפני. (רבותינו בעלי תוספות)

שיריים וטפל

אין לנו שיר רק התורה הזאת (סליחות לערב ר"ה) הפירוש דלשום דבר אין מחזיקין לשיריים וטפל, רק להתורה הק'.

(הרה"ק ר' אליעזר מודיקוב ז"ע)

מילי מעלייתא

ע"י שקבלו התורה בכפיה לא יכול הקב"ה לשלחנו

אתם נצבים היום. פירש בעל הטורים כמו ויתיצבו בתחתית ההר. ולכאורה אינו מובן, ובפרט לדברי חז"ל (שבת פח:) קאי זה שכפה עליהן הר כגיגית, מה שייכות לכאן. וז"ל דהנה המפורשים תירצו למה היה צריך כפיית הר, כי עי"ז לא יוכל לשלחה כל ימיו, כי כך קי"ל דהמקדש אשה בע"כ לא יוכל לגרשה כל ימיו, אולם קי"ל דזה דוקא באשה הראוי לו, נמצא דאם ח"ו ישראל אינם מחזיקים התורה אזי הקב"ה בבחינת אינם ראוי לו. וז"ש ושמרתם את דברי הברית הזאת וגו' שישמרו התורה, ורק אז נצבים היום כולכם לפני ה' אלוהיכם, ולא יוכל לשלחה, והוא מטעם אתם נצבים היום כמ"ש ויתיצבו בתחתית ההר, וקבלו התורה בכפיה, וע"כ לא יוכל לשלחה כל ימיו.

אמרי יצחק

ע"י שתשמעו בקולו יבוא משיח היום

למען הקים אותך לו לעם. פירוש רש"י"ל ביום הזה שהוא קיים והוא מאפיל ומאיר, כך האיר לכם וכך עתיד להאיר לכם, והקללות והיסורין מקוימין אתכם ומציבין אתכם לפניו. הביאור, כי בהווית העולם ברא השו"ת ערב ובוקר כדי להכיר יתרון האור מן החושך, והגם שעיקר הבריאה הוא היום, מ"מ נברא גם הלילה מקודם, כן נברא העולם בדין, לעוברי רצונו יתברך, כדי שיבחין האדם הטובה שעשה לנו השו"ת בנתינת התורה. ולכן אחר שכתב לנו התורה כל הקללות והיסורין אמר אתם נצבים היום כולכם, כיום הזה שהוא קיים והוא מאפיל ומאיר, כך האיר לכם ועתיד להאיר לכם, דעיקר כונת השו"ת הוא רק להביא הטובה שנתן לנו התורה.

ע"י שתשמעו בקולו יבוא משיח היום

ומל ה' אלקיך את לבבך ואת לבב זרעך לאהבה את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך למען חיוך. וז"ל דאיתא כל הפרשי ממינות מיות, פירוש רש"י: דיצר הרע אינו מניחו ומתגרה בו וצריך ללחום עם היצר שגבר עליו הרבה, וא"א לעמוד כנגדו לכך הוא מת. ואמרתי דע"י תשובה מאהבה סגולתה דזדונות נעשו לו כזכויות, ועי"כ מצילו ממלחמת היצר ואז יוכל לחיות ולא ימות. והיינו דכתיב ומל ה' אלהיך את לבבך כלומר שיכרות את היצר הרע, לאהבה את ה', כי בשבוב מאהבה אז יהיה בכל לבבך בשני יצריך יצר טוב ויצר הרע כדרשין בברכות, ואז יהיה למען חיוך, כי תחיה ולא תמות, מחמת הפרשה מעבירה, כי לא יראה ולא ימצא עוד בקרבך שאור היצר הרע, וברצות ה' דרכך גם אויביו ישלם אתו. חדרי תורה,

בנין אריאל

קריאת פרשת נצבים לפני ראש השנה

אתם נצבים היום כלכם לפני ה' אלוקיכם, היום הוא יומא דדינא (זה חדש ב' ל"ב ע"ב) שכל אחד צריך להתייצב לפני ה' אלקיך, כמו שאמר הרה"ק רבי יעקב שמשון בנו של הרה"ק רבי פנחס מוקאריץ ז"ע אחר פטירת אביו, שישב במרירות גדולה, ושאל לו אחד מהצדיקים על מה יש לדאוג עבור אביו הקדוש, שבדודאי הגיע מיד למקומו בעולם העליון, והשיב לו, 'אבער פאר וועם דארף ער זיך שטעלן, ומה"ט קורין בפרשה זו לפני ראש השנה.

נקבעה פרשת נצבים לסוף השנה, כמו שכתבו ז"ל, (רש"י כ"ט י"ב), כשיצאו מפרנס לפרנס עשה אותם מוצב, כמו כן בכל שנה יש הנהגה מיוחדת, וצריכים בסוף השנה לקבוע מה נתחדש בזה השנה, כדי לצאת מסדר לסדר של השנה הבאה. חידושי הרי"ם

אתם נצבים וכו', נמצאת למד מזה שגם ביום הגדול והנורא עת משפט עמו ישראל בראש השנה והקצבת חיותם ופרנסותיהם ומזונותיהם, הנה הכל נעשה ונמשך בשבת שלפניו במקור מים חיים, וע"כ מבואר בשו"ע (אורח סי' תל"ח סעיף ד') שלעולם קורין אתם נצבים קודם ראש השנה ע"ש, לפי שהוא מרמז על ראש השנה, וראש השנה נרמז ונחקק בשבת שלפניו, ע"כ קורין אותו בשבת הזה.

טעם שקורין פרשת נצבים בשבת שלפני ראש השנה. עפ"י"ו שכתבו התוס' במס' מגילה (לא ע"ב) הטעם שלא להסמיך הקללות לר"ה, ע"כ מפסיקין בפרשה שלא תהא מדברת בקללות עכ"ל התוס'. ולדרכינו יש בו עוד דברי תנחומין, כי ע"י התשובה יהיה לנו תקומה, והקללות והיסורין מציבין אתכם ומקיימין אתכם להאיר לכם, ופרשה זו יש בה התעוררות גדול לתשובה, כי כולנו היינו שם באותו מעמד ונכנסנו בכרית, ומרע"ה הזהיר כולנו, כמ"ש וידבר את הדברים האלה אל כל ישראל, וע"כ דבר בעתו מה טוב, לקרות פרשה זו לפני ר"ה, שיהא הקריאה מעורר בצירוף הזמן, שהוא מסוגל לזה, ובצירוף שניהם נזכה להתעורר לשוב בתשובה שלמה לפניו יתברך ולתקן כל מעשינו.

דברי יואל, דף קפ"א

סדר הלימוד לפר' וילך - מסכת ביצה

יום	א	ב	ג	ד	ה	ו	ז
דף	כ"ט:	—	—	—	—	ל.	חזרה

מילי דאבות

אתם נצבים היום

הפוך רשעים ואינם וביט צדיקים יעמוד וצ"ב. ונראה לבאר הענין, עפ"י"ש החת"ם זל"ה, עה"פ אתם נצבים היום וגו'

ראשיכם וקניכם וגו' כל איש ישראל, ולא סגי בראשיכם וקניכם וכו', אך הטעם פנ יש בכח שורש פורה וכו', ואפשר גדול השבט הוא השורש הפורה, והרי אלו ה' קרח ודתן ואבירם וזמרי בן סלוא קיימים, הלא היו נשיאים קרואי העדה, והמה שנואים למקום, וחוטבי עצים טובים מהם, הנסתרות לך' אלקינו וכו', ע"כ אתם כולכם לפני ד' אלקיכם דייקא, כי לפניו גלוי מי הגדול ומו הקמן עכ"ל הח"ם זל"ה. ובחי' זו אפשר לרמוז, גם בדברי המדרש הפוך רשעים ואינם וביט צדיקים יעמוד, דהרשעים עושים הפכיות בתוה"ק, ומהפכים דברי אלקים חיים לדעתם הנכונה, וכל המינות ואפיקורסות תולים בתוה"ק, ע"י ראיות של דופי, וא"צ להסביר דבר זה, שראוין אותו בחוש בעוה"ר, וז"ש הפוך רשעים ואינם, וכמאן דליתניהו דמי וא"א לסמוך על תורתם ותפלתם, להיותם שליחי צבור, ורק בית צדיקים יעמוד, והנסתרות לך' אלקינו, ומה"ט אתם נצבים היום כולכם וגו', ראשיכם וקניכם וגו' כל איש ישראל.

אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלהיכם

וה' להנה מצינו בדברי חז"ל שבני ישראל נצטוו באזהרה להיות עומדים ומצפים לישועת ה', ולכל יהינו לעשות פעולה אנושית לצאת מן הגלות טרם בא יום ה' הגדול והנורא, וכמו שדרשו בגמרא (כתובות ק"א). על הפסוק השבעתי אתכם בנות ירושלים בצבאות או באילות השדה, שלש שבועות הללו למה, אחת שלא יעלו

בחומה, ואחת שלא ימדרו באומות העולם, ואחת שהשביע הקב"ה את העובדי כוכבים שלא ישתעבדו בישראל יותר מדאי, אמר להם הקב"ה לישראל אם אתם מקיימין את השבועה מוטב, ואם לאו אני מתיר את בשרכם כצבאות וכאילות השדה. ומעתה י"ל שעל דבר זה עומד משה רבינו ומזהיר את ישראל, אתם נצבים היום כלכם, היינו שבני ישראל תהא להם קיום ועמידה באורך גלותם, רק לפני ה' אלהיכם, פ"י בהיותם מצפים לישועת ה', אבל אם תעירו ואם תעוררו לעשות פעולות לצאת מן הגלות קודם הזמן לא טובה תהא אחריתם, ולזה ממשיך ואומר לעברך בברית ה' אלהיך ובאלתו, רומז שעל דבר זה השביע הקב"ה את ישראל בשבועה חמורה שלא ידחקו את הקץ לצאת מן הגלות טרם ביאת הגואל. (ברך משה)

אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלהיכם וגו'

איתא במדרש ילקוט (רמז תתקס) אמר להם משה לישראל, מבקשים אתם לעמוד בעולם עסקו בתורה, וצ"ב הונוה. ונראה על פי המבואר בספרן של צדיקים בגדל מעלת עסק התורה קודם התפלה, כי מאחר שברוב דברים לא יחדל לפעול, האיך יעמוד להתפלל להשי"ת באותו פה המתועב מדברי איסור, אבל על ידי עסק התורה הנמשל לאש (תענית ז). שנאמר (ירמיה כג כט) הלא כה דברי כאש נאם ה'. הרי הוא מלבן ומכשיר את הפה באש התורה שיהא ראוי להתפלל בו. וזה שאמר להם משה לישראל, מבקשים אתם לעמוד בעולם, כי אין עמידה אלא תפלה (פרכות ז). כלומר אם רוצים אתם להתפלל ככוונה הראוי באופן שיתקבלו התפלות לפני השי"ת ולא יהיו מתועבים ח"ו, עסקו בתורה, ועל ידי כח התורה תזכו ללבו ולחשיך הפה שיהא מוכשר להתפלל לפני ה'.

(כ"ק מרן רבינו שליט"א)

הרה"ק רבי משה מקאברין, פעם אחת בערב ראש השנה שהיין את עצמו ללכת לביהמ"ד להתפלל מנחה, והקוויטלאך מכל העולם היו מונחים לפניו, ויפול עליהם וישא את קולו בבכי, ויאמר רבוש"ע, תהיה ירך ב', ואלה הצאן מה עשו. (אור ישרים).

☆☆☆

סיפר הרה"ק בעל ישמח משה זי"ע, כי בעודנו צעיר לימים, בלכתו לבית הכנסת להתפלל בערב ראש השנה תפלת מנחה, ראה את קהלת ישראל היראים זוחלים ורועדים מיום הדין הקדוש והנורא, וחשב הוא בלבבו הטהור כי הוא אינו מפחד מיום הדין, כי בכל השנה התמיד בלימודו ולא מצא בעצמו חטא ועוון, ובלילה בעת השינה חלם כי הולכו אותו לפני הבית דין של מעלה והציעו לפניו תורתו ותפלותיו ומעשיו מעללי איש ופקודות, הן שמים לא זכו בעיניו ובמלאכיו ישים תהלה, עד אשר שפך כמים לבו ותשב אנוש עד דכא, ובהקיצו משנתו נפל הפסוק בתוך פיו, "אל תרבו תדברו גבוה גבוה יצא עתק מפיכם כי אל דעות ה' ולו נתכוננו עלילות. (תהלה למשה דף ב:)

☆☆☆

מנהגו של רביה"ק בעל עצי חיים זי"ע היה ליקח עמו בכל מקום שבתו את הסכין שקנה בערב ראש השנה כנהוג, ומסופר שבשנת תרפ"ה שבת העצי חיים זי"ע את שבתו בעיר אוהעל קודם ההילולא של זקינו הרה"ק בעל ישמח משה זי"ע, ואז אחר השבת קודם שנסע משם בחזרה לביתו חפשו אחר הסכין שנטל עמו, ולא מצאוהו בשום אופן, והצטער העצי חיים ע"ז מאד ולא רצה ליסע משם בלי הסכין, ובאין ברירה אחר שלא מצאוהו נסע משם, ולפלא בשבנה זו נסתלק בדמי ימיו.

(מפי הרה"ר אהרן ט"ב מאוהעל ז"ל, שהצ"ח התאכסן אז בבית אביו הרה"ח ר' לייבוש ז"ל מאוהעל)

ביהמ"ד ברך משה ד' סאטמאר

שע"י קהל יטב לב ד' סאטמאר

בשואות כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

רח' יונה 20 - פתח"ק ירושלים תשכ"א

זמני התפילות לימי ראש השנה העל"מ

סליחות ער"ה	4.30
תפילת שחרית (ב' הימים)	8.00
תפילת מנחה (ב' הימים)	6.50
סליחות בעש"ת	6.00
סליחות בעש"ב (ב')	7.45

ויהי"ר שיתקבלו תפילותינו לרצון אמן

ברכת נתיבה וחתימה טובה
הגבאים

על הצדיקים

עובדות והנהגות מצדיקי קדמאי על עניני ערב ראש השנה

☆☆☆

פעם אחת בא הרה"ק רבי דוד מלעלוב זי"ע לאיזה מקום בערב ראש השנה, והיין את עצמו לומר הסליחות בבית הכנסת, והלך למקומו, וגם העולם הכינו את עצמם, ובא לביהמ"ד ולבש הטלית והתחיל לומר סליחות, ופתח ואמר "לך ה' הצדקה ולנו בושת הפנים", ומיד הסיר טליתו מעליו באמרו, אם לך ה' הצדקה ולנו בושת הפנים, איז שוין ענוג, והלך מהביתה, ונסע לעיר אחרת. (מגדל דוד)

☆☆☆

פעם אחת זכיתי על ידי סיבה להיות אצל רבי הקדוש [רבי אורי מראהטין] על ימים נוראים, ובערב ראש השנה אמר לחתני הרב החסיד ז"ל שיקראו אותי לעמוד אצל התרת נדרים, ומצאתי שם עשרה כהנים יושבים ומתירים לו, והוא היה בוכה בשעת אמירתו לגבוה, ואח"כ כיבד אותו במשקים ומיני מתוקים. והנה כבר כתב בפר יהושע בפ"כ סי' קצ"ט דנכון להתיר לפני עשרה, כיון שאומרים בין בהקין בין בחלום, ונדר בחלום צריך עשרה, עיין יו"ד סי' ר"ג, והוא מקפיד שם שיהיה עשרה לומדים להתיר, ורבי הקדוש הוסיף מדעתו שיהיו כהנים ג"כ שיש בידם כח הברכות. (הילולא דרבי, סימן ו')

☆☆☆

כתב הרב ר"נ הכהן האבדק"ק קאלביעל, שפ"א בעת רד היום בערב ראש השנה היה אצל החידושי הרי"ם זצ"ל חסיד מופלג אחד, אמר לו בזה"ל: דע, כי ברגע זו יכולים עדיין לתקן כל השנה, ע"י תשובה אמיתית מתוך עומק הלב. (שיח שריף קדש, ח"א)

☆☆☆

פעם אחת נתאחר הרה"ק מבארדיטשוב זי"ע לבוא לסליחות בערב ראש השנה, כל הקהל המתין ולא ידעו פשר דבר, פתאום נראה שבא מהשוק עם צלוחית של משקה ומיהר את עצמו ופתח לומר הסליחות בהתלהבות נורא כדרכו בקודש, אחרי הסליחות דרש דרש הקהל מרובם הק' שיפטר להם מדוע בושש היום שלא כטבעו ומאין בא עם הצלוחית?, ויספר להם הרה"ק: ראיתי קטרוג גדול על כלל ישראל, וחפשתי להראות איזהו זכות שאמליץ בעדם להמתיק הדינים, והנה נפל בדעתי ולקחתי באשמורת הבוקר צלוחית עם יי"ש ומגדנות, ועורתי יהודים שכנים הדרים בהרחוב, גם מהישינים בחוץ בספסלות השוקים, ורציתי לכבדם ביי"ש עם מגדנות, אבל כולם מיאנו, אחד בתירון שלא נטל דיו, השני שלא אמר סליחות, השלישי שלא התפלל, ונסתי לעורר לכבד במשקה איזהו מהענו"ם, ואף אין אחד מהם שעשה חקירה ודרישה, רק שתו בעוד שעניניהם לא נפתחו כהוגן, אז רצתי במהירות לומר הסליחות כי כבר היה לי די חומר לבטל הקטרוג של השטן. (תולדות קדושת לוי)

☆☆☆

בערב ראש השנה בהסליחה אדון דין אם יודקדק, התחיל הרה"ק מבארדיטשוב זצוק"ל להמליץ בעד ישראל כך, אדון אתה אדון כל עולמים, דין הוא הכי ראוי ונכון אם יודקדק שתדקדק בנו כל כך, הלא אתה יודע כל תלאותינו וצרותינו והם המביאים אותנו לרפיון התורה וכו', ע"כ אנהנו מבקשים אותך שלא תדקדק עמנו. (ארץ החיים)

☆☆☆

פ"א הלשינו לפני הרה"ק רבי צבי הכהן מרימנוב זי"ע על אחד ממקורביו [נל ארצה לגלות שמו] שלא היה בבית התפילה בעת אמרו הסליחות "זכור ברית" מחמת אונס שינה, וציווה הרה"ק לקרוא לו שיבוא לפניו, ובבואו אמר לו, דע כי מורי הקדוש זכרוננו לחיי העולם הבא [כן היה דרכו בקדש להזכירו בשון הזה] בעת אומרו לפני התביה בהסליחות של ערב ר"ה אם אמנם שבו כולם בלב ונפש לחלוותך, הפסיק בשתיקה זמן מה עד אומרו הלאה נא כל מדה נכונה וכו', וזאת היתה לפלא לכל המתפללים שמה, והיה ביניהם ג"כ לעת הזאת הרבה מהצדיקים שהיו לימים הללו כמו הרב ר' יעקלי מפרעמיסלא הרב מוהרצ"א מדינוב זכר כולם לה"ה, והיו מגלים הדבר כי לא כאשר האמינו רבים כי כיון לשמות הקדושים והגימטריאות אך כי לא אז משם עד אשר הכניס בלב כל אור"א להיות שב באמת בלב ונפש, ומעתה דע לך ההפסד שהפסדת שיהיית בעת אמרתי אנכי הסליחות הנ"ל כי אנכי הייתי אז ג"כ אחד מהמתפללים עם מורי הקדוש זלה"ה זי"ע ועכ"י. (בארות המים)

ראש השנה

וגילו ברעדה

השמחה תהא וגילו ברעדה

בירושלמי (ר"ה פ"א ה"ג) איתא, "אמר רבי סימון כתיב (דברים ד, ז) כי מי גדול וגו' רבי חנינא ורבי יהושע אומרים איזו אומה כאומה זו שיוודעת אופי' של אלוהיה פירוש מנהגיו

ודיניו, שמנהגו של עולם אדם שיש לו דין, לובש שחורים

ומתעטף שחורים וכו' לפי שאינו יודע איך יצא דינו, אבל ישראל אינם כן לובשים לבנים ומתעטפים לבנים וכו' ואוכלין ושומחים בראש השנה לפי שיוודעין שהקב"ה יעשה להם נס", (מנחם מנדל ס"ת תפ"א) אבל יש לנו לידע כי "אין הענין הזה שישמח האדם וגילו וישליך את רוע מעשיו אחרי גויו ויבטח במקום שיוציא לאור משפטיו, חלילה למאמין בן, אלא ודאי יהי' עיניו וסר זעף על הטאתיו ויתענה עליהם מקודם לכן, ויבקש עליהם מלפני אלוהיו ויתברך ויתעלה שהוא מקבל שכר ומוחל וסולח, (פסד היום) ועל אלה העושים אותו ימי משתה ושמחה ואומרים שהם בטוחים בהקב"ה עפ"י המדרש שמביא הטור או"ח קורא אני עליהם וכסיל בוטח ומתעבר (משלי יד, טו) דחלילה לעשות כן כמו שאכתוב בסמוך, וגם רוב פעמים שהן מתשכרין בו ואין פחד אלוהים לגדל עיניו, ואז מודת הפחד הנוהגות ביום זה פוגעת בהם ח"ו, ודינא דמלכותא דינא, ולפי דעתי שזהו פשוטו של ויש נספה בלא משפט שאינו רוצה לומר שנספה בלא חטא חלילה, אבל נספה הוא על שאינו נותן על הלב כי יום משפט הוא שאלמלא היה נותן זה אל לבו היה חסד אל וסובבנו" (ספר החיים אחי מהר"ל זי"ע) אבל אף גם זאת כי הוא יום קדוש וימא דדינא מ"מ "אי אפשר לנו לומר בתפילתינו שאין אנחנו זכאין לטובה מן הקב"ה רק שאנו מתפללין על צד החסד ומתנת חנם, כי אסור לנו ליתן פתחון פה לשמן, שאין לנו שום זכות אצל הקב"ה ומבקשין אנו רק מצד החסד, כי אז יקמרג עלינו השמן יותר" (קהלת יעקב מהרש"ק). לכן יקח האדם ב' הענינים ביום קדוש זה "שיהא אדם ממוצע בין השמחה ובין הדאגה, דהיינו שיהא שררי קצת בדאגה ובצער ויהי' ג"כ בטוח בהקב"ה, ויכל מי שעומד בדאגה ובצער בימים אלו הקב"ה עושה לנו נס ומחפכו לטובה ומוחל לו כל עוונותיו" (ספר החיים). כי אף "שהיום הנכבד הזה הוא קיומו של עולם, ולכן ראוי לעשות אותו יום טוב ולהיותו בטנין מועדי קודש, כי הוא מחסדי האל על בראיו, שלא יחשבו עוונות ויהי' מקום לכפרה, ואולם מהיותו יום מועד לדין כל חי, ראוי לעמוד בו ביראה ופחד יותר מכל שאר מועדי השנה" (הגדול מצוה ש"א), ואז "אחר שיעשה מעשה הראוי לו, יעשה מעשה כמו שמוכח לו שיצא משפטו לאור וילבש לבנים ויעשה כל מעשה המראה לבני אדם שמחה וששון, אבל סוף סוף צריך שלבו יהי' נכנע נשבר ונדכה בתשובתו הגדולה מחכה ומקוה רחמיו שמים כי רבים הם" (פסד היום) וזה מה שאנחנו אומרים בהסליחות לך ה' הצדקה ולנו כושת הפנים וכו', שהגם שהבורא ברוך הוא עושה צדקה וחסד עם בני ישראל וזורק ומשליך מאתם כל הקליפות וההיצונות עד שנעשו כבריה חדשה עם כל זה צריך להיות להאדם כושת הפנים, כי ידע אינש בנפשו כל מה שחטא ופגם ונתרחק מאור פניו יתברך, על כן צריך ליבוש מלפניו יתברך על כל מה שפגם כל השנה (מנחם אברהם).

יתחזק בשמחה ויעשה תשובה

אבל בכל אלה כל יפול רוחו בקרבו כ"א יתחזק בעבודת היום כי זהו דרכו של "היציצה" בא אל האדם לבטלו מעבודת השי"ת ואין לו כמה לבטלו, אז מזכיר לו מעשיו הרעים שעשה, באמרו איך אתה באת להתפלל ולעבוד לפני בוראיך ואיך לא תבוש מפניו לדבר דבר, זכור נא לימים ראשונים הרבה פעמים עשית

כך וכך, והסכלת עיני, ועתה מרמה את

עצמך כצדיק ובוזה מבטלו

מעבודתו, ובוזה רומז לנו התנא

שלא תאבה לו ולא תשמע אליו

ולא ירך לבבך כלל בזה, ובפרט

בימים נוראים, כי כמו שג' ספרים

נפתחים למעלה, כמו כן ג' ספרים נפתחים בלב

האדם עצמו, כי כמו שהיציצה מזכיר מעשיו למעלה מביא מורד בלבבו ומכניע לבבו ומבלבל מחשבתו ואין לו פה להשיב, אך האדם לא ישום זאת אל לבו רק בבוא לו זאת תיכף ירהר בתשובה לפניו יתברך כי הוא בוחן לבות וכליות, ויקבל עליו שלא לעשות עוד כדבר הזה, ויעמוד על מעמדו ויזרו עצמו מאד מאד לבל יפול ממחשבתו, ולא ידאג על הראשונות כלל, כי אם בשוכו מדרכו בתשובה שלימה ובלב שלם לפניו יתברך, כי הוא יודע מחשבות אדם וסר וענו וחטאתו יכופר, ולא יהי' עוד פתחון פה להיציצה"ר להסמין עליו ולבטל מעבודתו "שמאוד יש לזהר במחשבתו בימים אלו שלא יפול וישלך ידאג על הראשונות וכאשר "כבר ידוע דברי אדונינו מו"ר הגאון מהרד"ב זצ"ל כי הכתיבה לחיים בספר, פירושו החקוקה במחשבתו של אדם, כי הרשע בזוכרו את עוונותיו ונפחד ונרעד ואין לבו ברשותו לשוב אל ה', הרי זה נכתב לאלתר למיתתו, סימן לדבר המחשבות המבלבלות אותו ומפנין את לבו באימות מות, משא"כ הצדיקים הגם שהם זוחלים ורועדים מאימות השי"ת, הם בוטחים בישועתו וחסדו, ומתחזקים לשוב אל ה', והם נכתבים לאלתר לחיים, וחקוק במחשבתם הכתובה לטובה, והגם שבאים לו איזה הרדורים המזכירים לו עוונותיו, אשר הם רומזים אל הקטרוג למעלה, מכל מקום הם מסיחים דעתם אל גודל התשובה ועזיבת החטא מהיום והלילה, ובקבלת עומ"ש, ולבטוח בחסדו הגדול ומכוונים שם ע"ב המורה על חסד הבורא ית"ש, עכ"ל" (עבודת ישראל אבות – נצבים) "בראש השנה צריכים להיות חכם שיחשוב רק מחשבות טובות שייטב השי"ת עמנו, וצריכין להיות שמח בראש השנה" (שיחת הרין) "שהגם שר"ה הוא יומא דדינא ומי לא יחרד אז מאימות הדין כי אז נפקד כל אחד ואחד מי לחיים ומי למות, ונפול אימה ורעדה על האדם שלא יפקד חם ושלוש הן לבחינות מיתה ברוחניות, והן לבחינות מיתה בגשמיות רח"ל ויוכל האדם חלילה וחלילה ליפול למרה שחורה ועצבות שיהיה היראה שלו כעצבות חם ושלוש ולכן על זה מורה הצירוף ובי"ה שבחדש תשרי שהוא לשון שמחה שעם כל זה צריך להיות היראה וההדהוד בשמחה בבחינת וגילו ברעדה שיבטח בהשי"ת שיהיה נפקד לחיים ואך באופן שישב בתשובה שלימה" (מנחם אברהם) "דודאי בעי אינוש לכוף דעתיה ולעמוד בהכנעה כעבד לפני קונו ובלב נשבר ונדכה והיינו תוך פנימיות לבבו אבל מבחוץ לא יהא ניכר שום עצבות, ויהיה בטוח בה' שיצא זכאי ע"י שמקבל עליו מהיום עול מלכות שמים" (ייטב לב נצבים) "כי יום ראש השנה הגם כי הוא יום נורא יום דין ומשפט על כל יצירי תבל מכל מקום אינו יום עצבון, ואדרבה דיוקא בחדות לב של תשובה ואהבה ודביקות ובכיה של שמחה הטיבו נגן בתרועה בשמך וגילו כל היום ר"ת "בכיה" אבל עצבות ושכרון לא יזכר ולא יפקד כי הוא מסיטרא דקליפה וסמטרא דינא ואין לעורר הדין ביום ההוא" (תת"ם דרשות).

תפחד בר"ה בבחינת מברך ומנום אליו

וזה ענין פחד ומורא של ראש השנה משולב ומשובץ עם בטחון בבורא יתברך שמו, והוא שמחמת רוב פחד ורעדה אנו בורחים אל הקב"ה וסומכים על רחמיו, וכלשון רבי שלמה אבן גבירול זצ"ל בפיוט בתר מלכות, "אלוקי אם עוני מנשוא גדול, וכו', אם לא אוהיל לרחמיך מי יחוס עלי חוץ ממך, לכן אם תבקש

לעיוני אברה ממך אליך, ואתכסה מהמתך בצלך, עכ"ל, וכן הוא בלשון הרמב"ם "לפי שהם ימי עבודה והכנעה ופחד ומורא, מ"ה, ויראה ממנו ומכרה ומנום אליו" (פי' המשניות ר"ה פ"ד). "ע"כ ידידי התחזקו והתחזקו. כי הדוותא אתער הדוותא והדות ה' היא מעוזכם, רבינו הקדוש מלעכוויין ז"ע בכל ר"ה היה מרגלא זאת כפיו הקדוש הדוות ה' הוא ר"ל שמחה וגודל נחת רוח לפני השי"ת הוא, מה שאתם חושבים ומאמינים בהסד השי"ת אשר הוא מעונו וזהו היא מעוזכם (יסוד העבודה מכתב ו') ובזה ישים מחשבתו ויעמיק בגודל רחמנות קוב"ה להתור אחר רחמיו העצומים והנפלאים לאין תכלית, וכפי שמעמיק יותר ימשיך על עצמו רחמים נפלאים עמוקים, ואם יוסיף עוד להעמיק יותר אחרי רחמיו ית' כפי מה שמוסיף להעמיק במחשבתו רחמי הבורא יתברך שמו כן ממשיך ע"ע רחמים עמוקים יותר ויותר, כי עיקר המשכתינו מלמעלה היא ע"י המחשבה כו'. והאיש שהטא ואח"כ מתעורר עצמו לעשות תשובה שלימה ולהתקרב אל הבורא ית"ש, אמנם מחמת שהוא ביישן מופלג הוא בוש לגשת אל הבורא ב"ה לבקש תפלה ותחנונים מהבורא ב"ה, בחשבו איך אשא פנים לבקש תחנונים מאת השי"ת ואני הטאתי הטאים עצומים כ"כ וכו', יש עצה לזו שיעמיק במחשבתו אחר רחמיו העמוקים לאמר הן אמת שהטאתי נגדך ובוש אני מאוד לגשת אליך, אמנם על מדת טובך נשענתי לבקש מלפניך סליחה, ואי משום שהטאתי נגדך הלא אתה טוב מאוד וורב חסד ונאה לרם לסלוח (ע"י רש"י תהלים כה), ולטובך אין קץ ותכלית, ואפילו אם הייתי חוטא אלך פעמים יותר ממה שהטאתי נגדך ג"כ מדת טובך, הבכ"ת מספיק שתקבלנו בתשובה וכו', כי בלתי זה אין שום עצה אחרת נגדו מחמת בושה העצומה שלו, ונמצא כפי גודל חתירתו במחשבתו אחר רחמיו ית' העמוקים כן ימשיך על עצמו רחמים עמוקים", (עמוד העבודה). ואדרבה ע"י תשובה ובטחון בה' עוד יותר מקובלת ומרוצה "כי הנה בימים הקדושים ישלח מקדש עורו לעורר לב כל ישראל לתשובה, וא"כ בתשובה כזה יש לבעל דין לחלוק ולומר כי לא עשו תשובה רק ע"י התעוררות שלך ולא עינה מלבם, אמנם משום כן מצוה לשמוח בבוא ימים אלו במצות עשה של תשובה, ומשמחת לבנו ניכר כי שמחים אנחנו לקראת בוא, ורוצים אנחנו לשוב ולחדול מעושי ידינו. וזהו מי יתן מציון ישועת ישראל, פ"י איך אפשר שיותן ישועת ישראל, בשוב ה' שבות עמו, והם אינם שבים מעצמם, וע"ז בא כמתרץ יגל יעקב ישמח ישראל, וע"י זה השמחה יותן ישועת ישראל" (הת"ס).

מלכיות כדי שתמליכונו עליכם

והמכרה ומנום אליו תהא באופן קבלת עול מלכות שמים "דחנה ברה"ה העיקר להמליך הבוית"ש דאז אין לחשוב בחטאים רק דצריכים להיעשות עצמו כקטן שנוולד ולהמליך הבוית"ש (דברי יחזקאל) וגם באופן זה תהא נשמעת גם הוידוי שע"כ אמר הקב"ה המליכוני עליכם ובאמת הוא דבר תימה מה ענין להמליכו היום מיומים והקב"ה מלך עולם ועד, אלא דמורה כאלו עד עתה מרדנו במלכותו ית"ש היינו המליכוני עדי שע"ז יעלה זכרונכם לפני למעלה

זכרונכם דייקא בזכרון ולא בדבור ווידוי פה" (הת"ס דרשות), וזהו עיקר העבודה ביום ראש השנה להמליך עלינו ועל כל העולם כולו קוב"ה ושכינתה שבר"ה "מתאספין כל העולמות וכל הברואים להמליך את השי"ת וממתינים על ישראל שיסכימו עמהם בדבר" (מנחם ציון) ומה גם שהקבלת עומ"ש בימי ר"ה תהי' לנו לעזר לקבל עול מלכותו יתברך בכל ימות השנה כי "לא רבים יחכמו לקבל עומ"ש שלימה, וליחד כל מחשבותם לאמיתות מציאות ומלכותו כי שאור שבעיסה מעכב ועונוותנו מבדילין בינינו לבין אלוקינו, והעצה לבוא לידי מרה זו הוא להכין עצמינו להמליך אלקינו באהבה עזה ובכל לב ונפש בשני ימי ר"ה, ועל ידי זה יוסיף אומין ליחד אלקינו בעת אמרו שמע ישראל כל השנה שיוכל לקבל עליו עול מלכות שמים בקדושה על ידי המשכת הקדושה שהוא מושך עליו ברה"ה (מאור ושמש). ובאופן זה שנמליך עלינו קוב"ה ע"ז יש לנו הכמחה מהקב"ה שיצא דינו למעלה וכמ"ש בנמרא (ר"ה טז) אמר הקב"ה המליכוני עליכם כדי שיעלה זכרונכם לפנינו למעלה כי יום הקדוש הזה ר"ה הוא יום גינוסין דמלכא קוב"ה וכן "הוא יום גנוסין לכל עולם כולו. אך זה לעומת זה הוא יום חרדת הדין ותחלה לימי התשובה, ואם לא עכשו אימתי, וראוי לבכות ולהתפלל ולבקש רחמים ותחנונים. אך אמור אומרים עם ה' אלו, אנחנו נשליך נפשינו מנגד שלא להתעצב ביום הדות ה' אלקי ישראל ויום גנוסין שלו ונשמח עמו ויעבור עלינו מה. ואמנם זה הוא גופיה גורם רחמים יותר מכמה תעניות, בראות הקב"ה שהם אינם חסים על בקשת חייהם מפני כבודו ית"ש. והיינו המליכוני עליכם ביום תחלת מלכות כדי שיעלה זכרונכם ע"י זה לפני למעלה. והיינו אל תעצבו כי הדות ה' היא גורם מעוזכם (הת"ס), כי כן נוהג הקב"ה "כשבא לשפוט ברה"ה את עמו ישראל ואנו מקבלים עלינו עול מלכותו יתברך שמו ואנו רוצים להיות לו לעבדים אין שום קטרוג עלינו" (ורע קידוש), ואף שצריכין להרבות בתפילה ובתשובה כי אם לבו רחוק ושביר בקרבו, בכ"ז צלחתו בפניו משמחת מה טוב חלקנו. חלקי ה' אמרה נפשי. ואשר בחר בנו, ומוזרי זצ"ל מקאברין אמר עם שמחת עלינו לשבח לאדון הכל שלא עשנו כגוי הארצות, עם זה הפיל יהושע כל השבע חומות המבדילים את יריחו ביראת ה' (יסוד העבודה שם). "ועלינו לשבח לאדון הכל ולהמליך אותו עלינו ועל העולם כולו, ולחון מלפניו שיגלה מלכותו על העולם כולו, ועל ידי התפלות והרוממות שאנו מתפללין ומרוממים וממליכים אותו אנו מוסיפים יתר שאת ויתר עז בתענוגו ושעשועו ית'. ולאשר שהמלך פניו צהובות ביום הגלות מלכותו הוא יום גנוסאי של מלכים ומחלק אפסני' לכל עבדיו כנאה למלך ביום רוממות. וכאשר אנו עושים את עצמינו כלי מוכן לקבל שפעו הק' בהתעוררותנו ע"י שאנו ממליכים אותו, ואז כאשר הוא יתברך ימצא אותנו כלי מוכן לקבל שפעו הקדוש אז הוא משפיע לנו ולכל העולם שפע חיים טובה ברכה חכמה וכל הטובות, וזהו שעשועו ותענוגו האמיתי, וכאשר אנו מקבלים אז השפע מתחדש תמיד להשפיע עוד יותר ויותר בריחה בתמידות" (קדושת לוי).

אל מע"כ המערכת הנכבדה "זמחה לתמר" דקהילתנו הק'

- בראשית דברי אודה לכם על רוב פעולתכם מידי שבוע בשבוע להרוות לבב אנ"ש בהוציאם לאור הגליון קנקן חדש מלא ישן נושן, מלאים זיו ומפיקים נוגה, ויהי"ר שחפץ ה' בידכם יצליח.
- וראיתי לנכון לעורר מע"ג הגליון כמה דברים נחוצים, אשר עליהם נאמר: דברים העומדים ברומם של עולם ובני אדם מזלזלין בהם, ובדאי שרובם מזלזלין מחמת אי ידיעה, וע"כ איש את רעהו יעזורו ולאחיז יאמר חזק, להתחזק בדברים אלו.
- א. בתפילת ערבית של חול יש להיזהר שלא לדבר אחרי אמירת ברכו, כי הוא כמו שמדבר באמצע התפילה, ועיין מ"ב סימן רל"ז ס"ק א', אשר שם מבואר חומר הענין.
- ב. בשעה שהכהנים עולים לדוכן ואומרים יברך וכו' אסור להתעסק בשום דבר, אפילו לעיין בספר וכדו', אלא לשמוע מילה במילה מה שהכהנים מברכים, עיין בשו"ע סימן קכ"ה סעיף כ"ג.
- ג. יש להיזהר בשעה שמתפלל תפילת שמו"ע ואומר מי כמוך "בעל גבורות וכו', להדגיש את העי"ן, ולא יאמר "בל", כי זה חירוף וגידוף.
- ויהי"ר שיהא חלקי בין מזמי הרבים, ונזכה כולנו להתחזק בעבודת התפילה, עדי נזכה להכתב בספרן של צדיקים לכתובה ותותימה טובה וכו"ס.

ל"ד החוות בברכה
חד מן חבריא

אודות המחבר של הפיוט "אדון עולם" איכא כמה וכמה חילוקי דיעות, ולא נודע בבירור מי הוא המחבר.

בסידור אוצר התפילות (תיקון תפלה) כותב בזה"ל: יש מיחסים אותו לר"ש אבן גבירול, וקרוב מאוד להיות, וז"ל הש"ז בס' שירי השירים לרשב"ג ד' ק"מ, לא היה במקרא מי שקראו להקב"ה אדון עולם כי אם אדון כל הארץ, אלקי עולם, מלך עולם, קל עולם, עד שבא הר"ש בן גבירול וקראו אדון עולם כאן ובשני חיי אדון עולם אשר נעלם, וגם מזה זכר לסברתי כי גם אדון עולם אשר מלך לו הוא עכ"ל. וכן בספר נפש חיה כתב שרבי שלמה אבן גבירול חיבר את התפלה אדון עולם.

וכן במנהגי וורמייזא איתא שזמן חיבורו של אדון עולם, ברור שרק זמן רב אחר החורבן התקבל בסדר התפילות היומי של קהילות ישראל... וקבלתי שזו הקהל ישנה ועומדת לפני שנתייסד אדון עולם, ולכן לא קבלו עליהם אח"כ הפסקה זו בין נטילה לברכה. (וראה להלן באריכות מנהגי ק"ק וורמייזא).

והנה ק"ק וורמייזא נתייסדה תיכף אחר חורבן בית ראשון כמו שמובא בסדר הדורות (עוד ר' יוחנן שמש) בשם הגאון רבי פנחס סג"ל זצ"ל שכשהיה אב"ד בק"ק פולדא, והיה זה שנת ש"פ, ואמר בשם רבו הג"מ וואלק בעל מחבר סמ"ע, מה ששכיחין גזרות בק"ק וורמייזא יותר משאר קהילות ומדינות כי בחורבן בית ראשון באו ונתישבו בק"ק וורמייזא ואחר כלות שבעים שנים גלות בבל חזרו הגולים לירושלים ולארץ ישראל ואלו אשר היו בוורמייזא לא חזרו לארץ ישראל, וכתבו יושבי ירושלים לאנשי ק"ק וורמייזא שיבואו גם הם לישב בארץ ישראל כדי שיהיו יכולין לעלות בשלש רגלים לירושלים שהוא רחוק מאד מהם, ולא השגיחו על זה וכתבו תשובה שבו אתם בירושלים הגדולה ואנחנו נדור פה ירושלים קטנה, כי באותו הפעם היו חשובים מאד בעיני השר והנכרים והיו עשירים גדולים, ובענין זה נתחדש עליהם גזירות יותר משאר קהילות ומדינות.

וכן כותב החוות יאיר בספרו מקור הברכה (סי' מ"ז סעי' א'): "אדון עולם. א"א אותו פה בציבור בקול כל השנה, זולת אחר תפילת כל נדרי... והטעם קבלתי שהקהלה ישנה והוטבעה אדניה לפני מטבע אדון עולם, ולא שינו מנהג, ודו"ק".

היוצא מכל הנ"ל שק"ק וורמייזא נתייסדה תיכף אחר החורבן, ומפני שאדון עולם נתחבר זמן רב אח"כ לא קיבלוהו עליהם לאומרו בכל יום.

ומסיק שם במנהגי וורמייזא, שעד תקופת הדפוס לא נהגו בסדר התפילות של קהילות ישראל לאומרו בכל יום, אבל למעשה נהגו כבר בימי מהר"ל בקהילות רבות לאומרו מידי בוקר, אם כי לא בכלן. (מובא שר"ת מהר"ל)

אמנם בליקוטי מהר"ח (סדר הנהגת התפלה) מביא שתפילה זו נתחברה לפני תקופתו של רבי שלמה אבן גבירול, וזה לשונו: עיין במט"מ בשם ר"י החסיד ורב האי גאון רב שרירא גאון שמי שמכוון באמירת אדון עולם תפלתו נענית ואין שטן מקטרג על תפילתו וכו' ע"ש, הנה מזה נראה שנוסח אדון עולם הזה גם בזמן הגאונים, ובאיזה סידורי אשכנז הנדפסים בוויין, ראיתי שבספר התחיי הכריח בראיות שרבי יוחנן בן זכאי תיקן נוסח אדון עולם. וכן בספר צלוצא דאברהם כתב שתפלה זו נתחברה בזמני הגאונים.

לאומרו בתחילת התפילה ובסיום התפילה

בספר מטה משה (סימן ל"א) כתב: ואח"כ

[אחר מה טובו] מתחיל השליח צבור "אדון עולם" והוא שיר נאה ומעולה.

וכשיצא מב"ה כו' נוהג' לומר אדון עולם אחר הקדיש. והטעם כתב במטה משה כיון שמתחילין בו אז אחר שמסיימן ומתחילין וחוזרין שלא יקטרג השטן כמו בשמחת תורה שמתחילין בראשית מהאי טעמא. (אליה רבה, סימן קל"ב)

ונוהגים לאמרו בראשית ובסוף התפלות להראות שאין גבול לתהילותיו של הקב"ה. (שיח שרפי קודש דף כ"ז בשם הרה"ק מקאצק זצ"ל)

לשורר אדון עולם בימים הנוראים

נוהגים בתפוצות ישראל, להתחיל את התפילה בפיוט "אדון עולם", במיוחד בימים הנוראים נהגו לשורר את הפיוט בניגון מיוחדת, וכן מובא במטה אפרים ז"ל: מתחיל הש"ץ אדון עולם ויגדל, וינגן בניגון יפה המתוקן ומקובל בכל תפוצות ישראל.

והטעם שהחזן מתחיל אדון עולם בניגון, יען שבר"ה נתגלה שהוא אדון עולם שברא את עולמו שיהיה נקרא אדון, אף שהוא היה קודם שברא את העולם, מ"מ לא נקרא אדון רק אחר בריאת העולם. (אהל שלמה)

כתב במנהגי וורמייזא (סי' ז'): בציבור לא היו אומרים אותו (אדון עולם) בכל השנה, מלבד ליל י"ב. והחוות יאיר בספרו מקור חיים (סימן מ"ז ס"א) מדגיש כי אדון עולם אין אומרים אותו פה וורמייזא בציבור "בקול", זולת אחר תפלת כל נדרי.

ויש בזה שני טעמים. האחד לפי הנשמע נתיישבה הקהילה מימות חורבן בית ראשון, והיו נוהגין כמו שהיה נוהגים במקדש, כי גם שם היו מתחילין בבוקר בברכת בא"י וכו' ולא עם אדון עולם.

עוד טעם אחר. השיר של אדון עולם נתייסד כמה וכמה שנים אחרי שנתיישבה קהילתו, עד זמן רב אחר החורבן, ולא רצו אנשי קהילת וורמייזא לשנות מנהגם אח"כ. ומ"מ מאחר שהוא שיר נאה, מיוסד ע"ד הדקדוק בידת ושתי תנועות, והוא שבח ותהילה נאה לשבח בו יתברך, אומרים אותו בניגון המיוחד בצבור בליל כל נדרי.

לשורר אדון עולם בימים שאין אומרים בהם תחנון

במנהגי אמשטרדאם מובא: בראש חודש ובימים שאין אומרים תחנון מנגנים אדון עולם, ועכשיו בימים שאין אומרים למנצח. ובספר דברי קהלת (עמוד ע"ט) הביא ע"ז, דאדון עולם בכל יום שאין אומרים תחנון נאמר בניגון מיוחד.

עוד מביא במנהגי אמשטרדאם: בשאר ימות החול אומרים אדון עולם בקול רם, אם אין בר מינן בקהילתו.

והטעם הביא בספר דברי קהלת, מפני שרצו להודיע שיש בר מינן, מבלי להוציא דיבור רעה בפה, שייגמלו העם חסד עם המת ללוותו. ולמה דווקא באדון עולם, כיון שהוא ההודאה הראשונה ביום על קיום חיינו, אין אומרים אותה ברבים אם מת אחד בעיר.

וכן הוא מנהג פראנקפורט ומאגנצנץ.

ומסיק במנהגי אמשטרדאם: ומנהג זה בוטל. והטעם מובא ב"פעדער" (פעדער הוא הרב דק"ק אמשטרדאם, והוא כתב הטעמים על מנהגי הקהילה), שכנראה שמחמת גודל האוכלוסיה לא היה שייך שלא יהיה נפטר בקהלה.

אולם בשבת ויום טוב וחול המועד ופורים וימי הסליחות מנגנים אדון עולם אפילו אם יש ח"ו בר מינן ד' יצילנו, והטעם דבגלל עונג שבת ושמחת יו"ט אין אבילות בפרהסיא.

מחברו, סגולתו, טעמיו ומנהגיו.

טעם לשבח על מנהג ישראל בימים הנוראים להתחיל תפלת היום מאדון עולם

י"ל על פי מה שכתב החיד"א בראש דוד (פ' אמור) בטעם הדבר שמועיל תשובה לישראל ולא לאוה"ע כמבואר במדרש (תנחומא האזינו ס"ד), כי על פי הדין (קידושין לב.) אב שמחל על כבודו כבודו מחול, ומלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול, וישראל נקראים בנים למקום, כדכתיב (דברים י"א) בנים אתם לה' אלהיכם, והקב"ה למו אב, ועל כן מועיל להם התשובה, מה שאין כן לאומות העולם נקרא הקב"ה מלך, ככתוב (תהלים מז ט) מלך אלהים על גוים, על כן לא מועיל להם התשובה, עכ"ד.

אך כתב בנועם מגדים (פ' האזינו) טעם על קריאת שם בנים לישראל והעמים עבדים, מהיות כי יש הפרש בין אב לאדון, כי העבד יש שיש לו אדון אחד, ויש שמשועבד לשני אדונים או יותר, מה שאין כן אב לא יצויר רק אב אחד לאדם, והנה אנחנו שעובדים לאלהינו לבדו בלי שיתוף לכך יקרא שמו עלינו אב שהאב הוא רק אב יחיד לבן, ולא כן העמים שעובדים בשיתוף לא יכוון אצלם תואר אב לה' צבאות רק אדון, לזה יקראו עבדים ואנחנו בנים, עכ"ד

ועל כן בימים הנוראים טרם מתחילים לחלות ולחנן פני שוכן מעונים ולבקש דרך תשובה, אנו מזמרים אדון עולם אשר מלך בטרם כל יציר נברא וכו' והוא אחד ואין שני להמשיל לו להחבירה, להורות שהתנאי העיקרי של קבלת תשובה הוא האמונה בה', וכיון שאנו מאמינים בה' אחד שפיר יש לנו דרך תשובה שיקבלינו השי"ת מכח שהוא אבינו, ואב שמחל על כבודו כבודו מחול.

(כ"ק מרן רבינו שליט"א)

הרה"ק ר' יצחק מסקווירא זצוק"ל אמר בשם אביו הרה"ק המגיד מטשערנאביל זצוק"ל, שפי' אדון עולם, אדון הוא מלשון אדן ואמר בלשונו: "דער עולם הזה איז דעם כביכול'ס שוועל" וסיים הוא ז"ל, זה הוא שאומרים העולם: "אן דעם כביכול קען מען די שוועל נישט איבערגיין", היינו שלא שייך שום פעולה בעולם בלי סיוע מהש"ת. (מאורי אור)

מלך לעצמו כי לא היה אז מי שיקראו לך. ולעת נעשה בחפצו כל והוא שנשתל הועלם כלו ונשתל זרע אברהם ואהבו ונבנה הארמון על תלו והוכן בחס"ד כסאו. והיה שמו שלם וכסאו שלם אזי מלך שמו נקרא. אבל עכשיו בעונותינו הרבים כביכול אינו מהעשר בשם מלך עד עת שחשוב המלוכה לבעליה. והוא בעת שינערו רשעים מן הארץ והרשעה כולה כעשן תכלה כי תעביד ממשלת זדון מן הארץ אז ותמלוק אתה ה' לבדך כו'.

ולפענ"ד נראה דאפשר משום דידוע מספה"ק דקודם התפלה צריך לקבל עליו מצות אהבת ויראת ה' והנה איך נמשך לאדם האהבה והיראה, עיין בר"ח ריש שער היראה שאם יצייר אדם בדעתו שאם יעדר מציאת כל הנבראים מפני זה לא יגיע חסרון ח"ו במעלתו ית"ש כי הוא היה מלך קודם שנברא העולם וכל מה שברא לא ברא אלא לכבודו כדי שיכירו גדולתו ית"ש וגם באחרית הימים ונשגב ה' לבדו ביום ההוא, ובכ"ז אך שאין צריך לכל הנבראים מ"מ השגחתו עליהם בכל עת א"כ החיוב ליראה מלפניו ולאהבת אותו ית"ש והנה בנוסח אדון עולם נכלל כל דברי הרה"ח הנ"ל וזהו אדון עולם אשר מלך בטרם כל יציר נברא ר"ל שהיה מלך קודם שנברא העולם והכוונה בזה לומר שמלך קודם שנברא העולם ועל מה מלך עיין בסידור השל"ה (ועיין בא"ר שצריך לומר בטרם כל הכ"ץ בקמ"ץ) לעת נעשה בחפצו כל אזי מלך שמו נקרא ר"ל שכל מה שברא לא ברא אלא כדי שיתגלה מלכותו ית"ש (ועיין בא"ר לומר בחפצו כל הכ"ף בחולם ורפי ע"ש ואחרי ככלות הכל לבדו ימלוך ר"ל שגם באחרית הכל ונשגב ה' לבדו ע"ז אמר נורא ר"ל מזה ניכר שהוא נורא וצריך לירא מלפניו ית"ש ואח"כ אמר והוא אלי וחי גואלי וציר חבלי בעת צרה וכו' ר"ל אף שאין צריך לכל הנבראים מ"מ השגחתו עלי בכל עת אם כן החיוב הוא לאהבה אותו, ממש דברי הרה"ח הנ"ל כ"ז כתבתי רק בדרך אפשר וה' ינחניו בדרך אמת. (ליקוטי מהרי"ח)

כוונת השמות

טעם שתקנו לומר אדון עולם קודם התפלה ואחר התפלה. כי הוא כמוסר מודעא שעל כוונה זו יזכור השמות. והנה אדון עולם וכו' היא הקדמה לשם אדני. בלי ראשית וכו' ולו העוז והמשרה היא הקדמה לשם אלקים דהיינו תקיף ובעל היכולת והוא היה והוא הוה וכו' היא הקדמה לשם הוי' ב"ה ע"כ צריך לכון מאד באמרו אדון עולם ואח"כ על הקדמה זו יזכור כל השמות. (טעמי המנהגים, בשם הרה"ק מאפטא זי"ע).

סגולת אמירתו

ומצאתי כתוב כל מי שמכוון בעת התחלת "אדון עולם" כתב רבי יהודה החסיד, ורב האי גאון ורב שרירא גאון [אבי רה"ג] ערב אני בדבר שתפלתו נשמעת, ואין שטן מקטרג על תפלתו, ואין לו שטן ופגע רע ברה"ה וביה"כ בתפלתו, ואויביו נופלין לפניו, וי"א אף יצה"ר משלים אתו. ועליו אמר שלמה המלך ע"ה ברצות ה' דרכי איש גם אויביו ישלים אתו ע"כ. (מטה משה, ס' ל"א)

טעמי אמירתו

אדון עולם הוא שיר שבח וקבול עול מלכות שמים להודות כי הוא מלך מלכי המלכים, וכל יכל, והוא היה והוה ויהיה, כי כך ראוי לכל המבקש צרכיו לפתוח מתחלה בהלל ושבח ולהודות למי שבידו למלאות משאלותינו. (קיצור השל"ה)

בספר יסודי ישרון מביא בשם שו"ת כנפי יונה, שפ"א בא מחבר א' להגר"א זצ"ל לבקש ממנו הסכמה על פירושו לסדר התפלה וראה הגר"א ז"ל בריש ספרו טעם להתחלת התפלה באדון עולם עפ"י מ"ש רשב"י (ברכות ו' ע"ב) מיום שברא הקב"ה את העולם לא היה אדם שקרא להקב"ה אדון עד שבא אברהם אבינו וקראו אדון, שנאמר ויאמר אד' במה אדע (בראשית טו) וידוע שאברהם תקן תפלת שחרית וע"כ ראוי לקבוע את השם הזה בראש תפלתו של א"א. ואמר הגר"א ז"ל אלמלא לא בא ספרו בפרוס אלא בשביל דבר זה די, ע"כ. ובתיקון תפילות המובא בסידור אוצר התפילות, מביא כל זה בשם הגר"א עצמו.

קעין טעם הנ"ל מובא בעץ יוסף, וזל"ק: אדון עולם. מה שתקנו חז"ל בתחלת סידור העבודה שם אדני. הוא

כדי להזכיר זכות אברהם. והוא כמאמר חז"ל מיום שברא הקב"ה את עולמו לא היה מי שקרא להקב"ה אדון עד שבא אברהם שנאמר ויאמר אדני אלהים במה אדע וגו'. ואף דינאל לא נענה אלא בשביל אברהם שנאמר ועתה שמע אלהינו אל תפלה עמך וגו' למען אדני. למען מיבעי ליה אלא בשביל אברהם שקראו אדון.

עוד טעם מובא בעץ יוסף: יש לומר מה שקראו חז"ל בשם אדון ולא בשם מלך ע"פ מ"ש המהרש"א בח"א שבזמן שהיה בהמ"ק קיים נאה לקרוא בשם מלך. אבל בשעת הגלות אז אין השם שלם כביכול ואין הכסא שלם כביכול אן לקרוא בשם מלך. ולזה פתחו בשם אדן. והכי פירושו אדון עולם כי עכשיו אדון הוא בעולמו ולא מלך. רק אשר מלך בתחילה בטרם כל יציר נברא. ואז היה

המדברים שיחה בטילה בביהמ"ד הם רשעים אשר הקב"ה דוחה אותם • בנח שמירת הדיבור בביהמ"ס תעלה תפילתו לרחמים ולרצון • ביו"כ צויים לפייס הס"ת על שביו אותה ע"י שיחה בטילה

בינונים יחייב לון שאלתין דלהון מלבר, ולא עאלין לגאון, רשיעיא אדחיין מתמן, ולא יחייב לון שאלתין דלהון, אלא עלייהו אתמר (ישעי' א' י"ב) מי בקש זאת מידכם רמס חצרי, ואלין אינן רשיעיא, דהו מבזין למלכא בצלותהו, דמנחן למשמע צלותא, ופסקין לה על שיחה בטילה.

וזאת תהיה תורת המסורה, זכרון תרועה מקרא קודש, פי ראש השנה שחל בשבת שאין בו רק זכרון תרועה, ואין תוקעין בו בפועל, צריך בו מקרא קודש בכוונה יתירה וקדושה נפלאה, וע"ז עומד ומוהיר כי אין זכרון לחכם עם הכסיל, כי המרבה דברים נקרא כסיל, כנאמר (קהלת ה' ב') וקול כסיל ברוב דברים, והאוחז במדת השתיקה נקרא חכם, כאמרם סייג לחכמה שתיקה, והיינו ש/לא יעשה החכם כמעשה הכסיל לדבר ולשוט דברים בטלים, אלא יאחז בפלך השתיקה בפרט בשעת התפילה, ובכח זה יזכה שתעלה תפילתו לרחמים ולרצון, אין זכרון לראשונים, שלא יזכור לנו עוונות ראשונים, אלא מהר יקדמונו רחמינו לברכינו בחיים טובים ואריכות ימים.

ומעתה נבוא לביאור הכתובים, לדוד מזמור לה: הארץ ומלואה תבל ויושבי בה, ופירש"י לה: הארץ ארץ ישראל, תבל שאר ארצות. וע"ז שואל מי יעלה בהר ה' ומי יקום במקום קדשו, היינו מי יחיה ויקום בהר ה' ומי יזכה לאריכות ימים ושנים במקום קדשו הוא העולם הזה שבו מקדשין שמו יתברך בתורה ובמצוות, ובשלמא בארץ ישראל למען ירבו ימיכם על האדמה כתיב, אבל בחוץ לארץ במה יזכה האדם להארץ ימים בטוב ובנעימים, על זה בא כמשיב נקי כפיים ובר לבב אשר לא נשא לשוא נפשי ולא נשבע למרמה, היינו זה האיש ששומר פיו ולשונו מכל דבר רע זוכה לאריכות ימים ושנים, ובזכות שמירת הדיבור ישא ברכה מאת ה' וצדקה מאלקי ישעו, שיזכה להכתב ולהחתם בספר חיים ברכה ושלוש. ועל כן אנו אומרים מזמור זה בראש השנה, לעורר נפשינו על שמירת הדיבור שהוא סגולה נפלאה להכתב בספר החיים.

(בדך משה, זכרון תרועה)

וכמו כן צריך לפייס את התורה הקדושה על העלבון שנעשה לה ע"י שיחה בטילה בשעת התפילה וקריאת התורה, והוא בכלל מה שנאמר (במדבר ט"ו ל"א) כי דבר ה' בזה, וכאשר אנו באים לבקש מן התורה הקדושה שתהא לנו למליץ יושר שנושע בגאולה וישועה, צריך כל אחד לקבל על עצמו שתיקה יפה בבית הכנסת, ובפרט בעת התפילה וקריאת התורה, ולמזהיר ולנוהר שלומים תו כמי נהר.

(בדך משה, מקהה ישראל)

אפשר לצאת משיבי היצר

במדרש (ויק"ר פכ"ט ס"ד) אמר רבי יאשיהו כתיב (תהלים פ"ט טו) אשרי העם יודעי תרועה, וכי אין אומות העולם יודעים להריע וכו'. אלא שהן מכירות לפתות את בוראן בתרועה, והוא עומד מכסא דין לכסא רחמים ומתמלא עליהם רחמים, והופך להם מדת הדין למדת רחמים אימתי בחורש השביעי, וצ"ב במה יכולים בני ישראל לפתות את בוראם במצות תקיעת שופר יותר משאר האומות.

ויתבאר על פי מה שכתב החרדים (פרק ט) שמת יאמר הבעל תשובה, הנה המלך וכן וכסיל שם אותי במשמר, מתחילה לא ידעתי להזהר כמאמר שלמה (משלי ד טז) מכל משמר נצור לבך, ועתה שאני בבית האסורים הרי אמרו (ברכות ה) אין חבוש מתיר עצמו מבית האסורים. נשיב לו, הרי אמרו (ב"ר פ"ג ס"ה) שתפלתו של חולה מועילה לו מתפילת שאר אדם, ואף כי הוא בבית האסורים, שערי דמעה לא נעלו (ברכות זב), ולכן אמר הנביא (ויאל"ב ב) שובו עדי בכל לבבכם וצומו ובכי ובמספד, ואז מיד יצא מבית הכלא ויהלך בדרכי ה', עכ"ל.

וי"ל בזה המדרש (ב"ר פ"ה ס"ג) באותה שעה נשא יעקב את עינו וראה את עשו שהוא בא מרחוק, ותלה עינו למרום בכה וביקש רחמים מלפני הקב"ה, ושמעה תפלתו והבטיחו שהוא מושיעו מכל צרותיו בזכותו של יעקב. והנה כתב הרמב"ן (פ"ד) שהאבות הקדושים עשו בכל מעשיהם פועל דמיוני לדורות הבאים ולבניהם אחריהם בכל דור ודור. וזה הכוונה שראה את עשו שהוא בא מרחוק, כלומר בדורות האחרונים ראה התגברות כוחותיו של עשו על בני ישראל שיפלו ח"ו בשבי היצר, ולזה תלה יעקב עינו למרום בכה וביקש רחמים מלפני הקב"ה, ופועל או עצמו וזו שעל ידי הבכיה והורדת דמעות לפני הקב"ה יוכלו לצאת ממאסר היצר הרע, והבטיחו השי"ת שהוא מושיע את בניו מכל צרותיו בזכותו של יעקב, וכמו שנאמר יענך ה' ביום צרה, הוא ביום שהאדם רוצה לשוב אבל תהו בצרה ומצוקה שמרגיש בנפשו שאינו יכולת להתקרב אל הקדושה מחמת שהוא בשבי ומאסר היצה"ל, ישגבר שם אלהי יעקב, בזכותו של יעקב אבינו יזכה לצאת משיבי היצר.

והנה מבואר בכוונת תקיעת שופר (והרי אמר דף צ"ט) סוד התרועה נגד יעקב, ותרועה רמז לבכי, והוא (ראש השנה ל) גנחיו גניח ילולי יליל. ולזה פעולת השופר הוא דוקא בזכותו של יעקב כמ"ש (תהלים פ"ד) תקעו בחורש שופר וגו' כי חק לישראל הוא משפט לאלקי יעקב, כי בזכותו של יעקב נפעל על ידי הבכיה להתקרב אל ה'. וזהו הכוונה אשרי העם יודעי תרועה דוקא, שבני ישראל יודעים לפתות את בוראם בתרועה, היינו בקול תרועה של בני ותתנונים לפני הקב"ה, וגם בזמן שהם בשבי ומאסר היצה"ל יכולים הם לחזור ולהתקרב אל הקב"ה בזכותו של יעקב הרמוז בתרועה.

לרחוץ הצלם אלקים המלוכלך בעוונות

עוד יתבאר על פי המבואר בספרי קודש (עין י"ב פ"ט שקלים א"ת כז) דהכיב אדם שנברא בצלם אלהים, אך על ידי שהוא חוטא ר"ל מסתלק ממנו דמות דיוקנו של מעלה ומאור פניו. וכתב הגאון רבי שלמה קלוגער זללה"ה בקהלת יעקב (לראש השנה עמוד רמז) דמי שנסתלק ממנו הצלם אלהים, תקנתו הו"ר על ידי דמעות, שעל ידי שרוחץ בהם פניו, הולכין ממנו העוונות הנרשמים בפניו ונעשה לו צלם אלהים. ופי' בזה הכתוב (תהלים מב ד) היתה לי דמעותי לחם יומם ולילה, שרק הדמעות הם המנחמין ומסעדין אותנו, כמ"ש (תהלים ק"ט) ולחם לבב אנשי יסעדי, כן נמי הדמעות מסעדין אותנו, באמור אלי כל היום איה אלהיך, איה תואר הפנים שלך, כי מי שיש לי צלם אלהים זה הו"ר אלהים לגד עיני, אבל אם נסתלק ממנו צורת אלהים שואלון לו איה אלהיך, ואין לו תקנה לתקן רק על ידי הדמעות, עכ"ל. וזה שאנו אומרים בסליחות לך ה' הצדקה ולנו בושת הפנים, דבימים הקדושים יש לנו בושת הפנים, כי אנו מתביישים באיה פנים נשפוך שיחים לפני הקב"ה כאשר בעה"ר מלוכלכים אנהו בחטאים עוונות ופשעים והוסר ממנו צלם אלקים, וכאמור העצה הוא רק בדמעות המין לפני הקב"ה.

וזה ביאור המדרש אשרי העם יודעי תרועה, שיודעים לרצות את בוראם בתרועה, היינו בלב נשבר ודמעות שליש, ועל ידי זה ה' באו"ר פני"ך יהלכון באור פני מלך חיים שזוים לחזור הצלם אלקים.

מעלת וסגולת הדמעות בפרט בימים הנוראים במשנתו של כ"ק מרן רבינו של"ט א' (א)

שערי דמעות לא נעלו אפילו בזמן צרה

עוד יתבאר בהקדם מה דאיתא בגמרא (ברכות זב) אמר רבי אלעזר, מיום שחרב בית המקדש נעלו שערי תפלה, שנאמר (איכה ג ט) גם כי אזעק ואשוע שתם תפילתי, ואף על פי ששערי תפלה נעלו שערי דמעה לא נעלו, שנאמר (תהלים ל"ט) שמעה תפילתי ה' ושוועתי האזינה אל דמעתי אל תחרש. ונתקשו המפרשים להבין מה נשתנו שערי דמעות משערי תפלה, והרי אותו כתוב המלמדנו שהדמעות מתקבלות, בו נאמר גם שמעה תפילתי.

וביאר כ"ק מרן אמו"ר זללה"ה בדרך משה (פ' וישלח עמוד רטו) על פי מה דמבאר בגמרא (פסחים ד"ג) אמר רבי אלעזר, לעולם יקדים אדם תפלה לצרה, והנה אמרו חז"ל (פסחים ט"ט) מיום שחרב בית המקדש אין יום שלא תהא קללתו מרובה מחבירו. ומעתה יש לומר דרבי אלעזר לשיטתיה או"ל, שהרי אחר חורבן בית המקדש כל יום ויום היא עת צרה, ומכיון שסבירא ליה לרבי אלעזר שהתפלה צריכה שתקדים להצרה, מהאי טעמא אמר שמו"ס שחורב בית המקדש נעלו שערי תפלה, כי מאחר שעומדים כבר בתוך עת הצרה שוב אין התפלה מועלת. אמנם אף ששערי תפלה נעלו, שערי דמעות לא נעלו, כי התפלה עם דמעות תועיל אף כשעומד כבר בתוך הצרה, וטעם הדבר מכיון שעל ידי הצעקה בדמעות מעוררים את שם הו"ה ב"ה, על כן מתקבלת תפלתו אף כשעומד כבר בתוך הצרה, דמבואר בשולחן ערוך (י"א סימן ה) שהשם הו"ה פירושו היה הוה ויהיה, ואינו מוגבל בשום זמן, והעבר והעתיד וההווה חשוכים אצלו כאחד. ואם כן על ידי שמועיר את השם הו"ה שוב אין חילוק בין קודם הצרה לאחר הצרה, ומתקבלת תפלתו תמיד אף כשהוא כבר בתוך הצרה. וזה למדים מן הכתוב, שמעה תפילתי הו"ה ושוועתי האזינה, פי שתפלתו תקובל בכח שם הו"ה, והטעם כי אל דמעתי אל תחרש, מכיון שהוא מתפלל בדמעות, ואז התפילה מתקבלת בכל עת ובכל שעה, עכ"ל.

וזה ביאור המדרש אשרי העם יודעי תרועה, שיודעים לרצות את בוראם בתרועה, והינו גנחיו גניח ילולי יליל, בקול בני ודמעות יודעים בני ישראל לרצות את בוראם, ובאיה כח הם זוכים לזה הלא הם נמצאים כבר בתוך הצרה, לזה אמר הו"ה באור פניך יהלכון, שבכח שם הו"ה שאינו מוגבל בזמן אנו הולכים באור פניו יתברך, ואף על פי ששערי תפלה נעלו שערי דמעות לא נעלו.

דמעות על סילוקן של צדיקים עומד לנו לזכות

במסכת שבת (דף קה) אמר רבי שמעון בן פי' אמר רבי יוחנן בן לוי משום בר קפרא כל המוריד דמעות על אדם כשר הקדוש ברוך הוא סופרן ומניחן בבית גנזיו. ולכאורה צריך ביאור מהו ענין גנזיה זו שמניחין הקב"ה בבית גנזיו ועל איה זמן מניח הקב"ה את הדמעות.

וי"ל על פי מה שכתב החתם סופר בדרשותיו (ל"א דף ש"א). בביאור ענין כל המוריד דמעות על אדם כשר הקב"ה סופרן ומניחן בבית גנזיו, כי לכל כפרה ורפואת הנפש צריך מנין, וכך גדול ביום הכיפורים כך היה מונה אחת ושתיים אחת ושלוש, ומתן דמים על המזבח ב' שהן ד' או ד' קרעות, ומניחן השקלים לכפר על נפשתיכם, וכן נוהגים כל פדיון נפש על ידי מנין. והיות מיתות הצדיק מכפר על כל ישראל כקרוב (מועד קטן פ"ה), והדמעות כטיפי דמים, על כן הקב"ה סופרן ומונה אחת ושתיים ככהן גדול ביום הכיפורים, עכ"ל. ולפי זה יש לומר כי הקב"ה גוזג ומניח הדמעות בספר מיוחד הנקרא ספרי מתי"ם, שם נחרת שבחי המתים ופעולותיהם וכמה דמעות הורידו החיים עליהם כמותם, ובזמן

שה"ו אין מליץ יושר להכריע כף מאזנים לזכות, הקב"ה נוטל זה הספר ומצירף לזכות כל הדמעות שהורידו בני ישראל על אדם כשר, ועל ידי זה הוא מוציא לאור דיניו.

ולזה אמרו חז"ל (ראש השנה זב) דבראש השנה ספרי חיים וספרי מתים פתוחין לפניו, ולכאורה צ"ב דבשלמא ספרי חיים פתוחים כי הם נידונים ביום זה, אבל לאיה צורך נפתחים גם ספרי מתים. אמנם לדרכינו י"ל כי בעוה"ר בגדל שפלותנו אין מליץ יושר מול מגיד פשע, ועל כן צריך הקב"ה לפתוח ביום זה ספרי מתים, להמציא לנו זכות הדמעות שהורדנו על מיתת אדם כשר, לפניו יתברך מביאים כל הדמעות שהורידו בני ישראל על פשטות כ"ק מרן אמו"ר זללה"ה, ובזכות אותן הדמעות אנו מצפים לצאת זכאי ביום דין.

וזהו ענין תקיעת שופר, כי קול התרועה הוא גנחיו גניח ילולי יליל (ראש השנה זב) רמז על בכי, והוא במספר מיוחד שלש טרומיטין או תשעה טרומיטין (עין אורח סי' ת"צ ס"א), בשביל שיהיה הכפרה במנין ובמספר, והטרומיטין של קול התרועה הם כמו טיפי דמעות על מיתת הצדיקים, להחזיר לנו זכות הבכיה על מיתת הצדיקים ולהכריע לנו כף זכות לטובה, ולכן על ידי תקיעת שופר (ויק"ר פכ"ט ס"ד) הקב"ה עומד מכסא דין ויושב על כסא רחמים ומתמלא עליו ברחמים.

לעורר רחל אמינו שיבכה על בניה

בהפטרה יום ב' דר"ה (ירמיה לא י"ז) קול ברמה נשמע נהי בכי תמורוים רחל מבכה על בניה, דלכאורה מה שאמר נהי בכי תמורוים מוסב על בכייתו של רחל אמינו, ואם כן לפי צחות הלשון היה לו לומר קול ברמה נשמע רחל מבכה על בניה נהי בכי תמורוים, ולמה הקדים לומר תחילה קול ברמה נשמע נהי בכי תמורוים, ואחר כך מפרש שהיא קול בכייתו של רחל אמינו.

ואפ"ל דהנה כאשר אנו מתבוננים במצבינו הדל תאחזנו חלחלה ורעדה, בעוה"ר צרות ישראל רבו עד אין שיעור בגשמיזות וברוחניות, ומעולם היו צדיקים וקדושי עליון שליחי ציבור אשר עוררו רחמים לפני ה' לשכך אף חימה מעל שארית ישראל, אבל בימינו אלה נסתם כל חוון אברו חסידיו ומפגיניו אין בעדינו, ואין לנו אל מי לפנות, מי שיעורר רחמים ויבקש ישועה. אולם אף שמצד עצמינו אין אנו ראוים לישועה ח"ו, עם כל זה יש לנו אל מי לפנות מי שיתפלל בעדינו לפני הקב"ה, כי מדרג העולם בזמן שיש לו לאדם צרה בתוך ביתו וזקוק לישועה, אז הולך אל אמו ומפרש שיחיתו אליה, בכך גם אנחנו נבא לעת כזאת ונפרש שיחיתנו לפני רחל אמינו, נעורר נא בכבייתנו את רחל אמינו, נספר נא לה את צרותינו, מי כמו רחל אמינו יודעת ומבינה צער הגדול של חשוכי בנים, היא אמרה הבה לי בנים ואם אין מתה אנכי, מי כמוה מבניה הצער של מיתת האב בשעה שבכיתה נשארים בנים יתומים, הבה נעורר רחמים אצל רחל אמינו, המרחמת עלינו כאם המרחמת על בנה ומצטערת עם צערינו, וכשנשמעת בכייתנו היא מכזיב ומלילת עמנו, וכיון שהיא מכזיב הלא היא עצמה ראויה שתהיה נענית, ובכייתה אינה נדחית, ועל ידי זה נזכה לישועה.

ועל דבר זה הבטיח לנו הקב"ה, קול ברמה נשמע נהי בכי תמורוים, היינו מה שבני ישראל בוכים ומיללים על צרות ישראל המרובים, ובכיותם עולה לשמי רום עד שגם רחל אמינו שומעת קול בכייתנו, ואז רחל מבכה על בניה מאנה להנחם, כי אמינו רחל אם רחמנית היא ומצטרפת עם בכיותינו, ובכייתה נשמעת לפני כסא הכבוד לרחם עליה ועל בניה הנתונים במיצר, והיא אינה נדחית, ועל בכייתה באה הבטחת הקב"ה ושבו בנים לגבולם ויזכו לישועה.

האבות מצטרפים עמנו ומתפללים בדמעות

כתב מרן החתם סופר בדרשותיו (ל"ב ענבים דף ש"ב) קבלנו שבראש השנה הנשמות הקדושות שכבר מתו ונשמות האבות מצטרפים עמנו בבית הכנסת בתפלותינו, ותפלתם עושה רושם, עכ"ל. ויתכן לומר כי אלו הצדיקים שהתפללו בחיים חיותם בדמעות, גם לאחר הסתלקותם כאשר הם באים בבית הכנסת להצטרף עם תפלות החיים הם מתפללים בדמעות, ובדאי הם דמעות של אמת שפותחים כל השערים, ועל ידי זה הם מעלים גם תפלותינו ומכניסים דמעותינו לפני מלך מתרצה בדמעות.

כסא דברכתא (לו)

כוס של ברכה בברית מילה

מאן דאמר הכי או הכי לא משתבש

בשאלת יעב"ץ חלק א' סי' קמ"ו מאשר ומקיים האומרים צוה בניקוד חיריק הצדי לשון עבר, דלא כהש"ך, והעלה דמאן דאמר הכי או הכי לא משתבש. (פתחי תשובה)

נותן לתינוק מן היין באצבעו

נותן לתינוק מן היין באצבעו השני על פיו, הנקרא אצבע שבו היו עושים זריקת הדם, ואדם המל בנו כמקריבו לקרבן שהוא ביום השמיני, ומיום השמיני והלאה ירצה, רמז הוא על מה שאמר במדרש רבה איש חרבו על ירחו, משה מל ואחרן פורע ויהושע משקה, דומה שיהושע משקה המולים כוס של ברכה וכו', לכך משקים אותם לאחר שמלו ופרעו, במקום שאומר 'ואמר לך בדמייך חיי, שיהיה לו כוס של ברכה זו סם של חיים כמו בתורה. (רי"ב יקר)

כשהוא אומר בדמייך חיי, טובל את אצבעו ביין ומטיף טיפה אחת בפי הילד לשם מצוה, והיינו דאמר המברך צריך שיטעום, וכל שכן למי שמברכין עליו שיש לו להנות מכוס של ברכה, והטעמה זו לרמז עשויה. (סידור הראב"ן)

אחר ברכת היין ואחר כורת הברית

וכתב בעל העיטור ומנהג לתת יין בפי התינוק אחר ברכת היין ואחר כורת הברית. (טור סי' רס"ח)

לעשות צורת שד"י

שמעתי שעושין צורת שד"י באצבעותיו בעת שנותן מן היין בפי התינוק. (בית יוסף י"ד סי' רס"ח)

המהלים מכוונים את שם שד"י

המהלים מכוונים בשעה שאומרים בדמייך חיי שמציירים אותיות שד"י. (שו"ת חתם סופר סי' שצ"ו)

לעשות בפה התינוק צורת שד"י

כשאומר בדמייך חיי ונותן היין בפי התינוק יעשה בפה התינוק צורת שד"י. (נדר פקיד)

אופן עשיית צורת שד"י

יש אומרים שעושה באצבעותיו צורת שד"י, דהיינו צורת האצבעות הרצופות, הם דמות שין והאצבע שנותן בפי הנימול, כופפו כמי דלת והאגודל הוא צורת יוד. (מגדל עוז לחיב"ץ)

להטעים מהכוס להסנדק

אחר שגמר שאר ברכות הנאמרות עליו, נחגו העם לחטעים ממנו להסנדק. (מגדל עוז לחיב"ץ) כיון שהילד הנימול נחשב כקרבן, לפיכך רגלי הסנדק שמלץ עליהם חשוב כמזבח, כמו שכתב בהדיא מהרי"ל ז"ל בהלכות מילה ונראה דלכך נוהגים ליתן כוס יין של ברכה לשנות לסנדק, לפי שהעולה טעונה נסכים שהיו מנסכים יין על גבי המזבח בשעת החקירה, וכיון שהילד דומה לקרבן עולה, הסנדק דומה למזבח, לכך נותנים כוס יין של ברכה לתוך גרונו של הסנדק דהוה ליה כמנסך יין על גבי המזבח. (נתיבות חיים סני' סה"ד)

טלטול השופר והלולב ביו"ט אחר גמק מצותן

דף כ"ח: בגמ' ואומר רב יהודה א"ש ששופר שצלו בו בשר אסור לטלטלו ביו"ט.

פירש"י אסור לטלטלו מיד לאחר שנצלה הצלי לפי שנמאס ומוקצה וכבר נעשה צורך יו"ט. ה"ט (סי' ש"י סק"ה) הוכיח מוגמ' הנ"ל וכן מהסוגיא לעיל (י"א). בעלי שאחר שקצב עליו בשר אסור לטלטלו, דכמו שאלו השניים שיש בהם מוקצה מצד עצמן דהיינו העלי מוכח דמוקפיד עליהם ומייחד להו דוכתא והשופר היינו עץ בעלמא שלקחו לשפוד ואין שם כלי עליו, ואע"ג דבין השמשות היה עומד למלאכה לצורך יו"ט מ"מ אחר המלאכה לצורך יו"ט חזר לאיסורו של מוקצה, ה"ה בסכין שמל בו בשבת דאין לטלטלו אחר המילה, בזה פשוט דאדם מקפיד הרבה שלא להשתמש באותו איזמל מידי אחרינא שלא יתקלקל, ע"כ אע"פ שעומד למלאכה המילה מ"מ אחר גמר צורך שלו חזר לאיסור טלטול, וכן הוכיח המ"א (סי' שלא סק"ה), ודלא כהמהרש"ל דהתיר מטעם דאין מוקצה לחצי שבת המבורא בסוגיא לעיל (דף כ"ח).

והא דקיי"ל דאין מוקצה לחצי שבת היינו בדברים שאסורים מחמת שהקצה אותם מדעתו אמורין כיון שהיה דעתו עליהם ביה"ש מותר היכי דעכשיו נעשה ראוי, אבל הכא לאחר שחל בו חזר לאיסורו דמוקצה מחמת חסרון כ"ס הוא עכ"ד.

והנה בהלכות ר"ה (סימן תקצ"ו) כתב הרמ"א דלאחר שיצאו בתקיעת שופר שוב אין לתקוע עוד בחינם, אבל קטן אפילו הגיע לחינוך מותר לומר לו שיתקע ומותר לו לתקוע כל היום. והט"ז שם (סק"ד) הרבה להשיב דאין איסור בתקיעה ב"ה אפילו אחר שיצא, ובאחרונה הקשה מענין הנ"ל, וז"ל: דאם יש איסור תקיעה אחר החיוב, יהיה אסור אפילו לטלטל אחר החיוב, דומיא דשופר של צלי ביו"ט אחר שצלה, וזה ודאי אינו, דלא כתבו איסור טלטול שופר אלא בשבת, כמש"כ רמ"א ס"ס תקפ"ח, אבל ביו"ט אין איסור לטלטלו.

ולענין לולב הביא המ"א (סימן תרי"א סק"ה) מהירושלמי דאחר שהניחו על הארץ אסור לטלטלו, משמע דס"ל דלאחר גמר מצוות לולב אם הניחו על הארץ אסור לטלטלו, ומשמע דס"ל דלאחר גמר מצוות לולב אם הניחו על הארץ אסור שוב לטלטלו, וצ"ע דהא קיי"ל אין מוקצה לחצי שבת והאין הוא ראוי בין השמשות, וצ"ע למש"כ בסיומן של"א דלפ"ז א"ש דאסור, והוא מזה שהובא לעיל בדברינו. ובאמת בסי' של"א הוכיח מהירושלמי הזה דאסור ג"כ בסכין של מילה.

ובפרמ"ג (ה"כ ר"ה שם) כתב ד"ל דלולב ושופר אין מוקצה אפי' אחר שיצא בהם, דשמו יבוא אחד שלא יצא ידי חובתו ויתקע ויטול לולב, ובסיומן של"א (שם) כתב בדרך אחר, ד"ל דלולב התירו סופן משום תחילתן ולכן מותר לטלטלו, ובחממת שלמה (שם) כתב דיש לחלק בין סכין של מילה ללולב, דלולב אין לו שום כלי, וא"כ אין לומר דאין מוקצה לחצי שבת, דזה לא נאמר רק באם בעודו מותר להשתמש בו אזל וחלף לו המוקצה לגמרי, לכך כשחזר המוקצה אין מוקצה לחצי שבת, אבל בלולב לא אזיל לי' המוקצה, רק אף בהיותו משתמש בו יש לו דין מוקצה וחל עליו מוקצה תמיד, רק כל זמן שנטול דוחה המצוה לטלטול, אבל כשחלף לו המצוה נשאר המוקצה במקומו, ולא שייך אין מוקצה לחצי שבת דכל הזמן הוא מוקצה כיון דאינו כלי, משא"כ בסכין של מילה עכ"ד. ולכאורה ה"ה דיש לחלק כן לענין שופר דדמי לסכין של מילה וע"כ מותר לטלטלו אחר גמר מצותו.

ולהלכה כתב המשנה ברורה (סי' תקצ"ו סק"ו) דרוב האחרונים הסכימו כהרמ"א דאחר שיצאו שוב אין לתקוע בחינם, ומ"מ מותר לטלטלו כל היום דהא ראוי לתקוע להוציא אחרים שלא יצאו עדיין. ובלולב לענין להחזירו מביהכ"ס לבית, כתב הרמ"א (סי' תרי"ב ס"א) והמקדק יאחזו הלולב בידו כשנכנס מביתו לביהכ"ס וכו' וכן יחזירו לביתו כדי לחבב המצוות, (ואפשר דלא קאי על יום ראשון יצ"ע) ובפרט כשצריך ליתן לב"ב בבית לצאת המצוה, דמותר. ויש שמצדדים להקל דמותר לטלטלו כל היום כנ"ל, ומ"מ יש מקום להחמיר.

קהל יטב לב ד'סאטמאר

בנשיאות ב"ק מרן אדמו"ר שליט"א
פעיה"ק ירושלים תובכ"א

ברכת מזל טוב

באותו כבוד ויקר וברגשי גיל ושמחה, הננו משגרים בזה ברכותינו ואיחולים, אל מול ידידנו אנ"ש פעיה"ק.

הרה"ח ר' **שלמה יצחק קליין** שליט"א
לרגל הכנס בנו לעוה"תוהמ"צ

הרה"ח ר' **יעקב יודא שטערן** שליט"א
לרגל אירוסין בתו

הר"ר **מנחם הלל פאלאטשעק** הי"ו
ולחנתו הרה"ח ר' **שלמה זאב פריד** שליט"א
לרגל הולדת בנו - נכדם
ה"שלוס זכר" בבית מדרשינו "ברך משה"

הר"ר **יואל יוסף איצקוביץ** הי"ו
ולחנתו הרה"ח ר' **יקרתאל יצחק עהרנמאל** שליט"א
לרגל הולדת בתו - נכדתם
ה'קידושא רבא' בבית מדרשינו "ברך משה"

שיר ושבתה "הלל" וזמרה

בשמחה רבה, נברך ברכה מרובה, קדם האדם היקר באנשים, מלמד מומחה לעדרי צאן קדשים, יראת חטאו קודמת לחכמתו, כשמו הטוב כן תהילתו, יום ולילה לא ישובת למען חינוך התלמידים בדעת ובתבונה, להעלותם בדרך הנכונה, משקיע רוב כוחו ואונו לחקך התלמידים הקרויים בניו, עונה לכ"א בסבר פנים ה"ה

מוה"ר מנחם הלל פאלאטשעק

שליט"א

לרגל יום שמחת לבו בהולדת בנו למז"ט

ובהאי עידן דחזוונת, נבוא שערינו בתורה ובתהלה, על רוב טובו וחסדו אשר השקיע במשך השנה העע"ט, להעלות כל תלמיד ותלמיד במסלה העולה בית קל במסירות רב ובסבר פנים יפות. ובמיוחד הגדיל עשות במסירות נפלאה בעריכת

מסיבת החומש סעודה

ויהי רצון מלפני אבינו שבשמים, שיזכה לרוות רוב נחת בכפולים, מכל תלמידיו הקרויים בניו, ומל יו"ח הנאמנים, עדי מזה בקרב בימינו, לבית גאולים, ומלכינו בראשינו, אמן ואמן.

כ"ה החותמים בברכת תודה והוקרה:
הורי תלמידי כתה א'

כולל למעיונים "יואל משה" ד'סאטמאר

בנשיאות ב"ק מרן אדמו"ר שליט"א

מזל טוב וגדיא יאה

שמועק לבנו, שלוחה ברכותינו, אל מול כבוד ידידנו, נחמד למעלה ולפטה אחוב וחביב, כל מידה ונמנה כור זהב לו סבוב, ברוך הכשרון, בהכשר ויתרון, אוצר כל כלי חסד, פלא מדע וחכמתא, ה"ה כש"ת

מוה"ר מנחם הלל פאלאטשעק הי"ו

חבר הנהלת כוללינו

לרגל הולדת בנו בסיון טוב ובפזל טוב

כעתירת וברכת: הנהלת הכולל

ברכת מזל טוב

שלוחה בזה ברכותינו לידידינו הנעלה

הרה"ג ר' **מנחם הלל פאלאטשעק** שליט"א
מג"י"ש בחברותינו

לרגל הולדת בנו למזל טוב

יהי"ר שירותו רוב תענוג ונחת דקדושה סכל יו"ח

כעתירת וברכת: שמעו לקוחו תהנים משישרי מיד יום ביומו